

օրինաւոր յառաջացուցիչ թեհւարկութիւններ... ։ Ավագն մենք մզի կը պահենք այս խորհրդանշութիւնները, յօւսալով որ ապագան — ո՞չ այս խարեզպատիր բառը — իրադրծէ մեր յշմեն ու բաղձանքները։ 87ՆԴԿԱՑՈՒ

ՆԵՐՈՒԵՍԵՆ ՈՐՐՈՇՈՅՆ Ի ԶՄԻՒԻՆԻՇՈՒ

Զմիւնինիացի հայն վերջի դէպերոս առթիւ ազգին մեծամեծ կարոտութեանց մէջ ի միսթարութիւն անոր՝ իւր լումայն նուիրելով, ցուցուց որ բնակած գաւառին պէս պտղաբեր, բուխ սիրտ մ'ունի: Արգարեւ ժամանակի եղան որ ամիսն մէկ երկու անգամ այլեւայլ բարերարական վախճաններու համար զբամսժողովներ եղան, Զմիւնինիացին իւր ազնու ըրտովն եւ առատաւոր ձեռքոխ ամէսնա մանակցիցներ։

Թաց այս ամէն ձեռնարկութեանց մէջէն անբարեան նըրանցոց Զմիւնինիացի հայուն բարերարութեանց կողմէով ըլլալու պատին ունեցաւ: Այս հիմնարկութիւնը 1897 Մարտ 30ին՝ քաղքին երիտասարդաց խմբի մը կողմանէ հիմունքաւ: Ընկերութեան անդամք հիմայ կը հասնի 28ի, բայց ըստ կանոնադրութեան մինչեւ 50 (!) կինոյ բարձրանալ: Անդամք քուելով կ'ընտրուին, որոնք ընդհանուր ժողովն կը կազմն, այդ ընդհանուր ժողովը կ'ընտրէ գործադիր ժողովը անդամները, թաւով հ հոգի, եւ այս ին հոգւց ձեռքի է ամենով որբանցոց վարչութեանց գործութիւն մը գործի, ալ ունին իրենց Անհանապեսն եւ Անենագպիրը: Գործադիր ժողովը՝ յօնութիւն իւր գործի, ընտրած է 10 ինամանիւ տիկնայք, որոնց մասրենի ինամանցն յանձնուած է որբանցոց մաքրութեան, հանդերձեղինաց եւ կերակրեղինաց հոգը։

Որբանցից ընկերութեան վախճանն է, անտուն եւ անտէր մացեալ որբեր ժողովել, անոնց ազգային կրթութիւն մը տալ եւ իրենց ապագաին համար ապրուատի միջոց մը հայշեալել եւ յաւարտ իւր գործունեութեան շրջանին՝ զանոնք իրենց հայրենիքը գարձընել:

Հ Մինչւ. աղբա մէջընին ընկերութիւն կազմեցին եւ իրենց ըստաբութեանց յամակացաւ դուման շաբաթ ականեր ժողովը՝ զունոր բարերարական վախճանական նուիրեցին դարձեաւ, մասնաւոր յետութեան մէջ ապամին է երիտասարդութեանց ընկերութիւնը, որոնց իրենց վաստակութեան մը գործադիր ժողովը մը յօնութիւն իւր մը կը հայն, եւ իրենց առաջին նուերը՝ մը իւր սերպանութեան նուիրեցին մը քաշալութենք եւ կը յորդունք զերենք բարսանեական սիրս այս բարձրագույն գործին մէջ յարատենք։

Այժ ազնիւ երիտասարդք իրենց ձեռնարկութեան քաշալութիւն շարժափիթ լոյն եւ միայն հայուն բուխ սիրտն աւ առատատուը ձեռքն ունեցած են. եւ ահա այսոր այդ բարերական յարկին տակ 36 որբ տղաք կը պատուարին: Որբանցոց եկամուտքը կը կազմեն տարեկան եւ ամսական բաժանորդագիններ, նուերը, ի նպաստ որբանցի տրուած հանդէաներու մաւաքն եւ վլմակահանութիւնը: Ահա այդ աղբերներովն է որ որբերն հոս խիստ լաւ հոգացողակիւն մը: կը վայլին: Ներակուրն, հագուստն, ինչպէս նաև նշարանք, խիստ լաւ վլմակի մէջ են. առց երեսն արգէն կը տեմնուի իրենց ինսամակալ Պարաներ եւ ինսամակալը հի Տիկնանցը ճշմօրիտ հայրական եւ մայրական ինսամք ու-սէր վայր ելլը:

Որբանցն ընդարձակ եւ օգաւէտ պարտէկով շնէր մըն է:

Հոս ի սէր ճշմարտութեան ըսել պարտական ենք որ մեր կատարած մէկ այցելութենէն խիստ գոյն մացինք: Պատուարժան հնամակալութիւնն իւր որբերն մէզ ներկայացուց, որնցին մի խիստ զգայուն կերպով սրտամիլիք բանատեղութիւնն մը արտասանեց: Խորին գոյունակութիւնն եւ շնորհակալութիւնն այդ ազնիւ եւ եռանդուն երիտասարդներու յայտնել վիշը, կը ինդրենք աղդայիններէ որ այդ ճշմարիտ քրիստոնէական բարերարութեան գործն ինչպէս մինչեւ հիմայ, նյուպէս սակէ վերը իրենց լումաներով քաջալերել ետ չկինան Անդէ և սկիզբն, եւ կ'ազակովցընէ ունուուիոյն շարունակութիւնն մը, բայց մէնէն անէն պէտք է ըլլալ կատարածը, որ կախում ունի անընդհատ քաջալերութենէ:

Զմիւնինիա, 26. Յունիու 1898: Հ. Ա. Ս.

ԱՅԼԽՐԱՅՑԼ Ց

ՆՈՐ ՀԻԾԾՈՒԷԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

106. ՍԵՆՈՒՆԻ Հ. — Յն եղթաւ. Օստածի Վէս Ներսին ժամանակից: Լինելնից թարգ. Աստ. Լիսիցիանց, Թիֆլ. Մ. Դ. Ոսուննանց 1898: Սեն Յն Ը+736 էլ: Գինն ոք. 1.50: (Փ. Հ. Հ. Հարու. Ընկ. 144.)

107. ՄԿՐՏՉԻ ՀՄՈՒՆԻ Երկասիրութիւնները Հայոց լեզուի, գրականութեան և պատութեան մասին (1840—1855 թթ.): Հայկաբանի մը պատկերվ եւ կնսապրութեան նիւթերով: (Խմբագրութեան Գրատաթեանցից:) Մովուա, Վանդակտ Դատուու, 1898. Յն, Ը+272 էլ: Գինն ոք. 1.50:

108. TOMASCHEK W. — Historisch-Topographisches vom oberen Euphrat und aus Oest-Kappadokien: Kiepert-Festschrift, Berlin, 1898, S. 135—147.
109. TEZA E. — Minuzie di critica. Padova, 1898, 8° 16 pp.
110. TEZA E. — Voci nuove di scienza chimica nell' Armeno. Osservazioni. Padova, 1898, 8°, 16 pp.
111. ՏԵՐ-ՄՈՎԱՆՔԵՑՄԱՆ Մ. Վ. — Սուկրատ պատմացի և Սովոր Խորենացի: Արտասահման 1898 թ.-ի Մարտ և Ապրիլ «Արաբատ» ամսագրից: Հայարապետական, 1898, 8° 29 էլ:
112. Ա. ԾՕ — Մէլիքի աղջկեր. պատմական վկա: Արտասահման «ՄաշԱ», ամսագրից: Թիֆլուս, 1898. Գրքը 8°, 755 էլ: Գինն թ. 1.30:
113. ԵՇՆԵՑԿԻՒԽԻՌ առաջին շրջանի (1897 Մարտ 18—1898 Մարտ 1) Ազգային Պետական-Ուժանացիք ի Կիպրոս: Գալթութեա: Մ. Խարադրեան, 1898, 8° 25 էլ, 2 լուսավարով:
114. ՄԱՐԴ ՌԴ: — Հայ-Փարավական յարաքերութիւնների մասին աշխարհում: (Պոլոք. Մարդի բանակից հետ. Ավակիք Ժերեթելու հետ.) Թիվով. Արաբատ պատմանից: (Արտասահման «Մովոք» ամսագրում) Թիվը. Մ. Դ. Խորիսնաց, 1898: 8° 48 էլ: Գինն թ. — 20:
115. ԱՎԱՋԱՆ-ԳԻՒԽՆԵԱՆ Մ. — Խաղաղի պատրաստինքն յատոյ: Շահութ, 1898, 8° 96 էլ: Գինն Է Գրք. 1.—:
116. ՀՈՒՄԱՑ: Գրական նանգես: Գ. Տարի, Գիգ Ա. Յունիք: Ցիկնի, Մ. Շատրամ և լ. Ցիկ. 1898. 8°:
120. Խաւելուած Սուրեն Խանչյան. Պատմական վկա: Թագամ. Վ. Ժ. Բ. Ասատաման. շարունակութիւն թ. 49—100: Հրազդ. Գրտ թ. Աղամանց: Բաժանորդագինն է տարեկան թթ. Ձ-ի բարձրանդի գիրք առաջնի թթ. 2.—:
121. Ա. ԳՐԱՐԱՎԱՐԱՆ ՀՀՆԻՒՄ, պատվերազմակ. Գ. Գրոյ: Թիվը. Մ. Դ. Խորիսնաց, 1898, մմթ. 8°, 400+80 էլ, 28 պատկերով: Տեմբ: Հրազդ. Ձ. Լապահանց: Նույն գրքի բաժանորդագինն է թթ. Ձ.— Կամ Գրք. 10.—:
118. ՓԱՆՆՈՒՐ Տ. Ա. — Մատոնիկ Մարեման գոտերաց զննաւոր եւ այլ բարեպաշտական Միութեանց: Թարգմ. Խ. Խոտիսեան է: Մատոնիկ Մարեմանց: Վիճակ, Սրբաթաբան տարի. 1898, 8°, Թ+205 էլ: Գինն Է Գրք. 1.50. Թիվով. Գրք. 2.— (Հրութ. Մարտան Եղութեան նորարարութիւն, 19):
119. ԱԾԱԾՈԽՆ Տ. Ա. — Ուսումնակիրութիւններ հայկական զանապարանութեան Ա. Հնունթին Ասաւորէի բարբարի: (Հանուած «Բազմալիմին, օք ասոտուն:») Աւետիկ, Մ. Ղազար, 1898, 8° 46 էլ:
106. Միննեիշ. Յօ էրինու: «Աւէպ Կնորին ժամանակից»... Արգէն խիկ այս խօսքը բաւական դասախրակ կու առաջ թէ մասնենի բավականականութիւնների բարի բարի բան չէ, եթէ ոչ քրիստոնեութեան առաջին դարերուն պատահած պատռակութունը ու պարունակութիւնը դէպէի մը ստորագրութիւնը: Հեղինակն առվագ դիմութիւն է առաջնորդ է արդի քրիստոնեայ հասարկութեան մէջ մուտ գտած առաջնագագառութեան ու անսորերութեան գէմ նախակին հաւատացելըց «սէրն ու հաւատքն արձարելւ»:
- Յօ քարդամնիշն իւր գրքին յառաջարաններ մէջ Հենրիկ (Ճն. 1845) գրքին լեհացի հեղինակներ, համաւուս կենսագրութիւնն ու անոր երեւան հասնած գրական երկերը մի առ մի յառաջ բերելն
- եղոր, խօսքը «Յօ երթառողի վկայ մասնաւորելով այսպէս կը գրուածա: «Այս գրուածը բիւ իւր արքանաւորութիւններու առաջններէց մէկն է համարում» վերջին երեսուն պարագան թիվացը ցուցում տեսական վկայերի շարքում, եւ համեմատուում է Գուստավ Ֆրյուերի լաւագոյն հեղինակութիւնների հետո (լ.): Ակրիսիւսի քիւնադաստեալ գուստավի անունու վեպն է: «Անկեղծութեանը եւ ոգեւորութեանը, որով գրուած է վկայ՝ անկառակած առաջննից ունեցի մէկն է բառակ ընթացքի եւրոպական դրամանութեան մէկն (անդ):
- Վեպին ընթացքին մէջ գրուարիմաց կէտերն ու անեները Յ. Յարդմաննշտէր բազմաթիվ ծանոթիւններով կը լրաւաբանէ: Այսու ամենայնիւ տակաւին կը հանդիպարիք քանի մը լաւագերեն բառերուն, որոց նշանակութիւնները սկզբ առաջ առաջ արտած ըլլայ, որոց գիրքն հասարակ ընդերջուցական է ու գիրքահանչեթի ու գիրքահանչեթի պատմութիւնը սկզբացարժակ է եւ հետաքրքրական կամ եւ իւրին ու կրին անգամ հարգացուեած ու արժանի, մանաւանդ ու Ներոնի ժամանակակից քրիստոնէին էւ 189...ի հայ քրիստոնէին մէջ ալ նշանակութեան շատ կէտեր կը գտնուին Սենկերիլի Պէլլին մէջ:
- Գրութեան ոճին կենդանութենէն կը տեսանուի թարգմանութիւնը վրապետ ու մայրէնի լեռուն արբած թարգմանչի մը ճարտար գրչէի արդիւնքն է:
- Այսութեան ոճին ամբոխ կենդանութենէն կը տեսանուի թարգմանութիւնը վրապետ ու մայրէնի լեռուն արբած թարգմանչի մը ճարտար գրչէի արդիւնքն է:
- Այսութեան ոճին ամբոխ կը տեսանուի թիւնէր կը մաղթեան թիւնէր Պատմական հանդիպութեան անհանդիպ հայութիւնը անունուի: Ըստ Անդրեանի Գրք Խաղաղի պատմական գրամագլուխ կանանդրութեան, նոր հրատարակութիւն մը պարգրագիւղ գիւնական աշխարհի Մ. Պոլոք. (Պոլուկեանի) Էնիէ է եւ անունուի գրքին սկզբը կը զարդարէ Հայութաբան էմինի ու գուստավուի պատկերով ինքնագին ստորագրութեամբ, 1840—53ին միջները հանուած: Ծ. Ելք թղթի գրայ պատմած այս ընթիւի իւրի է իւրի իւրենքն միայն հայրենի շարորդ հասորն է, որ կը բազկանց այլ պատմաւուս մասնէրէ: 1—62 Երեսները կը դասւէ հարտասանութիւններ, որ Լազարեանց մնամարտին մէջ Կ'աւանենէր 1840—50ին: Ճարտասանութիւններէ եղոր կու տաճենք Գլակ եւ Ցախցին Սավիթիւնեան, որ գրեթէ երկու թէրթ բանած են, որոց մէջ ընթերցողին ուշը կը գրաւէ նոյն ժամանակուան Հայութաբանի և բարուց վրայ ըրած գիւղուութիւնները: 91—156 Էնիրու մէջ տպագրուած է Հայկարանի ամենն հմանլից երասմութիւնը: «Ավոտ Հայութաբաններն» ու հայութաբաններն էն անունուի: Ավոտ Հայութաբաններն էն անունուի: Ավոտ Հայութաբանն էն անունուի:

իսկ Խմբագիրն եւ դարձուացած էր պայ յօդուածը, ըսկելով՝ գանգի Ե-ր-ո-ւ-ա լրագիրն Աբենայի զանի կարծին կասկածանաց նախագոյն յայտնեալ (1851 թ. 33), պատափանեցաւ նմին որ միանդամ պատաշաւն էր եւ իրաւացի՝ (ա. Մ. Կմինի Երկ. 42 252), Վեցլապէն 164—185 Երեսներուա վրայ զետեղուած է՝ “Ղազար Փարպէցի”, հմին 1848ին Հայաստան ճամրոդութիւն ըրած ժամանակին վշիածնի վանքը Ղ. Փարպէցոյ թղթան հաստիութը կը ծանոթացնեն իրեն իրեն, որուն մէջն միայն պատափանկան յիշատակութիւններն յառաջ կը թիրէ, վաւերականութեան վրայ ամենէն տարակոյած չի յայնենք, իսկ Ղ. Փարպէցին շատ մը բանակիրական պէս Ե. դարսուն վերջին եւ վեցերորդին սկիզբները կը համարի Սակայն թու ներուի մեզի եթէ կանաւա ըսենք՝ թողով բառ ինդին ուրիշ ժամանակուան ու թ. Ղ. Փարպէցոյ այժման խմբագութիւնը բացառութիւնը անունուուի անունուի է, որ Ղ. Փ. Ե. դարսուն վերջին եւ վեցերորդին սկիզբներն եղած ըլլայ, լեռուական ընդմիջարկութիւններն աւելի ուշ ժամանակի մը կը մասնեն, ըսզ ինչպէս ըսկի՞՝ այս կարեւոր ուրիշ առթիւ թիւ 186—198 Երես լցուած է Յովհ. Կաթոլ. Պատուանակերպին, Ընդգէմ Հ. Մ. Համեսնանի Յովհ. Կ. պատափանի Քայլերանուն չըլլալ պապուացաներ կը լցանցուիք: Ամենէն վերջը իր յաւելուած տպուած Են՝ Նիշ-Երկ Մ. Էմինի կենապուածեանունու, որոնք առաջին անուած ըլլայ կը տեսնեն: Ի մասնաւորի յիշատակութեան արժանին է Բ. Պատափանակը՝ “Մանաւան լիշտութիւններ Պր. Մ. Էմինի մասին” աշխարհաբար գուուածքը. մնացածները՝ կոնդակ, եւ պյետոյ անձնիններէ Էմինի ուղղուած նամանինք են. Էմիններուն պպակ, գրական դրամագիր կանունադրութեան Հյայերէ, թարգմ. Երամունքին կանուններուն ցանկի: Ենեն թարգմի թէ Հնութեան գրումը կորզ հազիքներ աւ Կան Հյակասանիս երկիրուն մէջ:

108. Այս տեսակն իրեւ փորձ ու զարիսաւ է մեզ Պրոֆ. Տումանյ Շնորհիւն, եւ կը կազմ մաս մը ընդուրձակ “Հանդիսանին մէ (Festschrift), որ 20 պոտիանուներու ձեռուոց կը պատրաստուի եւ այս օրեւն ի Հրապարակ պիտի եւլց եւ պիտի նուրու Հյայինի Կիրկուու, որ առաւակն ծանօթ է եւ մերայնոց թիւ ըստանչելը աշխարհացոյց տախտակներուն: Վերջին Եփրամայ եւ արեւելուն կապագումիյայի վրայ պատափանան-տեղադրուկան, փորձը կը պարտանէի Հարաւակիս տեղիկութիւններ նաև. մեզ. Հայոց համար Պրափուր Տօնացէին գործ ածած պատափանկան աղբիրները շար ընդարձակ էներգ, երբ ամբողջ երկու համին մեր ձեռուոց:

109. Եւ 110. Պրոֆ. Տեղապէս իրեւ իտալ լերէն տեսարակներէն վերինը (110ը) թէ Ներուոյն մը է, եւ թէ նուուուուունիւն: Ներուազականն է Հ. Մասուէլ Ղ. Քաջուանոյ “Արուեստաբանութեան” Պր. Բայուան գնադատական քանին մը ամփարկիսրուն առթիւ, եւ քննադատառութիւնն է պայմանի վերջնունից մէջ (Թիւ. 400, 401, 402) պայմանի վերջնունից պայմանի մէջ (Թիւ. 400, 401, 402) հրատարականներուն: Մեր վերջոյիշեալ երկու նոտրագիր բառերը բաւական են ամբողջ տե-

րակին բովանդակութիւնը պատեկիացնելու: Ներինակը կը խոսափանին — քիչ ու շատ զարմանալի կերպով — թէ չի գիտեր “ոսկեցին եւ կապարին բնաց գոյն ունենալոց (quasi di che colore sieno l'oro ed il piombo) եւ քննադատառութիւնն էր գրե պա ոսկեցին եւ կապարին տրուած անուններուն վրայ . . . Հարի չկայ ըսել թէ ոյս քննադատառութիւններն եւ ներուղանանն մէջ, արդեկամութիւնը կամ — հիացումը մեծ գե կը հայոց: ըսզ թէ պայմանական վրայ պիտի բարձրացնոյի: Հայ արուեստաբանութիւնը՝ քիչ մը շատ լաւագութիւնը կամ իրարինք: լաւը պիտի ընդուուի, տարակոյաց չկայ, ըսզ լաւն աւելի ուշ լաւը (անունը մախին) շատ առաջ կը տեսնենք. եւ մանաւանդ Պրոֆ. Տեղապէս գլխաւորացար լեզուի մասին բաւանձնուուն դիմուց՝ թէրեւս-չըրու Համարինք: Սակայն ասով շնչու ուղիքը ըսել թէ Արուեստաբանութիւններն եւ շնչու մըր առնել մեծ յարգ ու համարում: ոչ ունի, սակայն յամենայն գէպ այս իտալացի գիտական կարտածին շափ մեծ չէ վան գի քննադատառ աւել կետերն շատերը բաւական նիւթ կը մասնաւոր հարաբերն անդրուածք քննադատառ թենեն եւ, եւ գրչի մէկ շարժուամբ շնչու ուղշանար, ինչպէս փրանեւացաւ եւ Պրոֆ. Տեղապէս (ոչ քիմիագէտը) փորձեց:

4. 9. Մէջ.

111. Սույուղ Պատմուէ եւալին՝ Համեսին Պոնիսի ամսոյ թուին մէջ (Էջ 189, հատ. 15) յիշատական ներարդէն Տէր Մոլուկնեանի ոյս կարեւոր յօդուածն, եւ թէ մանաւանդ այն եղակացութիւնն էր յոյ յանդամ է յօդուածագիրն իր քննութիւններով: Իրեւ առանձին տեսակ համենին այս յօդուածը կը կածենք թէ սկրով պիտի ողջուամուի Հայ ասանաւուներէ:

4. 9. Մէջ.

112. Էլու Տէլիէ ողջիւը: Տէս վերին առանձին մասեանախական:

113. Տէլիէ ողջիւը, ողջուամ իր ուղարկուած յնի վերի հրապարակ կ'ելլին, իրաքանչչըրը՝ բարեգործական ընկերութեանց վիճակին ու ելեւմուտը ըանուցանելու նպաստակաւ: Այսպէս ալ տեղիկագիր Նիւփուայի (ի կոպորոս) որպանուին վիճակը երև առնել կը գնէ որ թէպէս մէկ տարիական դյուութիւնն ասիայի ըսամին համանայն, յաւազագիմութիւնը մեծ է. Հու 15թշշաւա մանուկներ կը հիթամին: Երեւ եղակացիք (Հայ, ասեմ. ոնդէ.) եւ այս ամփական գիտութիւններէն զայ որոնք ընդհանրական ամեն զգոցոց մէջ կ'ու ուսուցուն, կը սորվի աշակերտներ նաեւ արուեստ, գերակիւթիւն, իօշկակարսթիւն, ատաղձագործութիւնն ու շերամանութիւններուն Այսպիսի բարեգործական ընկերութիւններով ոչ միայն որպեսուն ամենամեծ “գործ ողբութեան, ցուցուածք կ'ըլլայ, այս նաեւ կերպով մէ աղդին գրականաթեան ու արուեստին յաւազագիմութեան նպաստած: Աւուր ընթերցու երբ աեղեկիցիներուն կը ծանօթանան, աեց շուշուած պիտի շանդալին (եւ այս է տեղեկադիրներ հրատարակելու մէջ նպաստակն ալ) իրենց ձեռքն այսպիսի ընկերութեանց պարզելու, եւ ըստ կորութեան, ձեռնաւու ըլլայու, եւ բանի ալ ու-

ըիշերն յորդութեաւ, որպէս զի մի դուցէ գրամի պատուութեան հորդապարն այ ընկերութիւններ կան ի կազ ընթափաւու — չաւնք բոլորվին դաշտեցնելու իրենց գործութիւնը: «Դունէ որ բերը փրկեւը ը ըստ Թող այսպիսի տեղեկադիրներ կարդացողեան նշանաբանը...»

թեանց մասին ըրած գատաստաններն ընդհանրապէս աւգին են, ասկայս ոչ մշտ: Հեղինակներ իւր երկին իր աղքակը՝ ազգապահական հոգութ առողջ բարձրացի մասնագիրներ՝ գոյծած ելով, իւր տեսութիւններն ալ քիչ մը պատրած է...»

Այժմական քաղաքականացեած եւրոպան — ինչպէս որ մասնեն կը հետեւցնենք — ինս մարկի պէս քաղաքագիւններ սանենալուն վայ բարձր ի դլաւի կը պարծի: Ասանք են այն քաղաքագիւններ, որում մէկ ձեռքը լուսաւորութեան չափն բանած է, մը մուտքամբ ի լոյց ընծայուած էր — «Համդէս Ամորթային մէջ (Յունիս, էջ 181, Հատ. 79 թուով) արդէն ծանօթացացած ենք:

Սուշիխայ տեղաւորուած — որ առաջնոյն շարու սակութիւնն է — «Աւելի մեծ լիազորաւորութեան համար, Յ. Թարգմանէն պատշաճ համարած է, Ա. մասին մէջ, պրոֆ. Մատին ընդդիմախուութեան բոլոր կարեւոր տողէրն ուժեան հաւա դրախուութեան յարեւ բերել:»

Նախապաշտամն թանձր խաւու պատած վրացի «բանասահեծը», կամ ես այս լուր կամակար յայսնի ու անկերեւ շշմարութեանց դէմ խիած են: «Կիշծ-ազգակարուկան», քնոյ մէջ նիրհամ, այսպիսի բաներ կ'երազէ, որնք ընդ լուսանով դայու թիւն անդամ ունենաց չեն:»

Այս յի մէջ պայտ էր, ու պայտ էր ազգակարուկան մասին, պայտ էր այս թէ, — «Անցեաւում քանից պատրապելի են (Վլիք) հայոց կորի և ազգա թեան համար, իր այս թէ, «հնաւու հայեր արին չեն թափել պայտների համար, ին:» Ակացի միշտ քացերէն էին հասում, և թէ Զաքը վրացերէնի վրայ ամենեւին ազգեցութիւն ըրած չեն:

Ասկայս յայսնի է որ այսպիսի վարավատին ու ստայոր փաստուկն — որում գիւնական նշանակութիւն չըւնին — ոչ թէ միայն «Անցերէնի լեզուի պատութեան անտիւեակ», ըլլու ու «Կիշծ-ազգակարութիւն», ցցյոց կու անըն, այլ մէջ ընկու համար — ընդհ. պատմութեան երկար կամականական գործուած իւր դիմաց եօն ինուն ինուն անդունակի առնդունաւած մըլլաւը լատանանիշ կ'ընեն...»

116. Լուսայ, վարչուած իւր բորբոք առարին: Առաջին առ թուով իւր բորբոք առարին: Առաջին գրքին բանագալակութիւնն է քամի մը վիսական դրամաթիւններ կամ թարգմանութիւններ, ինչպէս Պաշտեանցի: «Գործը Աւետարանն, Այսօնի այս գործի պատաստը», «Կազառը», «Գիշից այրին», եւ այլնն: Երկուս անզագրական ազգագրական յօդուած, Դշմիններ և մանաւանդ ՍԵՂ աշխարհ: որ շարունակութիւն է Լուսայի այս տարւան Ա. Գրքէն իւր յաշնոր Գրով պիտի վերանայ: Ապաւառաւանքաւ առնու ուշադրա յօդուածը, (էջ 72—97) որ մանկավարժական առողջ եւ բորբոքին գործնական սիրանց վրայ հաստատեալ գրութեան մը կույր իւ սուսն, եւ որուն ընթերցուած նշանակութիւնները կը լինանարարներ կրթական գործիններու: Կայ յօդուածն մէջ (էջ 77) համառափի ցցյոց կը արուի ուսուած ուսուցման մեթոդ մը, որո շատ կը մասնակի ազգային վարչուածանաց մէջ մտած տեսնել: Այս մեթոդին հարիչն է գորդիացին Fr. Gouin որուն անման առաւելութիւնն Անգլիայի մէջ աւելի գնահատուած կը առնենք քան թէ հայրենիքը: Ուստածան այս նոր եղանակն այնչափ մեծ եւ ազշեցուցիչ արդինք յառաջ կը բերէ, որ այս առնդորական բնկամենքու կարգը

«Գրույշը... մը նախապատրաստութիւն է Աթենքան նեղեւը բնելին քաշագրութեանից յեաց, գործն, որ տարեւ լոյց կ'ընդացաւին:

117. Ս. Ապասին թագավորուած եւ-ըստու թագավորուած է, ստարահնէն բառ շատ տուած են: Ք.

115. Ս. Ապասին թագավորուած եւ-ըստու թագավորուած է: Արդի եւրոպական քաղաքական դրամաթեան յարացերութիւններն համարաւու համար գրուած, կամ այս են ընկու համար — թարգմանարար յօրինաւու երկարակութիւնն է, յորում եւրոպական վեց մեծ պետութեանց վրայ հսկու առեն, յարան առենին ազգային նագիրներն եւս կը շօշագէ: Անդինակին տէրու-

1 Արարի բանասահեծ կ'երեւայ թէ ձարմանայն դաշտին գեցացին յիշտակը բացեց է:

2 Ասուուցի է քիչ ուսուց խուսափաւուած, իւսկադարձ, մասնաւուցի, բնիւթիւնց, անունուց, իւսլուց, լուրջիւն եւ եւ: Ինչ էր կոստացնեն արդիք իւղիւցոյն փախարէ եթէ լուսական ընթէ, իւլուցոյն փախարէ եթէ լուսական ընթէ, իւլուցոյն փախարէ եթէ լուսական ընթէ:

3 Հեղինակն յառաջարանին մէջ կը կարդանք որ,

դասելու պիտի էվարանէինք, եթէ մեթոդն անձամբ մըր վարժարանց մէջ գործարած եւ հիմնայի արդինքը սեսան ըլլալից է: Տեղոյն չէ մանրամասնութեան իշխան՝ յախութ թօնքի էկուոն մէկուն մէջ մատգիր ենք այս նիւթին անդքազառնալու: Միայն կը յորդորենք լեռաց ուսուցիչներն որ չվարանին այս մեթոդն ի մերձաւստ ճանշալու: Պր. Կորայշը Բնիկանդացը: «Կորին վարդապէտ եւ նորին թաքարանի իշխան՝ անուն երիխն (որ մասից տակ է) առաջին դուռքն: յարգելի դիտականն այս յօգաւածին մէջ Ըգաթանկեղոս եւ Փ. Բնիկանդը կը համարի թարգմանութիւնն եւ այն կորան ճենաց: Հետաքրքրութեանը կը սպասանը իր դըքին հրաժարակութեանն է փառակերուն: — Ար բանանգաւէ Լուսայն նաև՛ վարդակէ Հիւմանդութիւններ, Գաւառաբառեր, Վանի կեանքից եւայն: Երկու նաևնկ Ա. Կազարեանի եւ Ցիկանաց պատմութիւն անտառմք հին գործիքն մը, որ ոսկից ըլլալը եւ ինպատակաւ հրաժարանցիւմ չկըսանցան վարդակը թիւնայ, վան զի ճանուարդեկութիւն մը արաւած է: — Լուսայն այս թօնէն Կիբանանը թէ Գեր. Մ. Վ. Տէ՛ Մոլդիսիս Ամենածագանին ճեռագրաց լիակատար ցուցանի աւարտեր է, եւ թէ առաջիկայ ծովուարին պիտի սկսի ապագրութիւնն 30 բուրք բանակարգութեամբ: Ճեռագրաց թիւը կը համար 3350 եւ իր 380 առաջրական թերթերէ պիտի բարեանայ: Լուսայն ունի յաւելուած մըն աշ (էշ 49—110° Մօքէի էլեան պատմական վէզին թարգմանութիւնն), որ նախօրդ Գոքէն շարունակութիւն է:

Հ. Պ. Զ.

117. Աշխերէ-ուն Հանդէի վայ կը խսնից յաշորդ թօնով:

118. Մուշտիկն՝ «Մարեանյ գոտեքը», կոչուած օրիորդներու բարեկազաւակն իշխանութեան պատմութիւնը, կանոնադրամ թիւնը, նպատակը, ընկերութեան անդամ դրաւելը, եղանակը, անգամներու նոգեւորական պարաւուրութիւնները, ազօթնենքու եւ երեսի կը բովածագէ: «Մարեանյ գոտեքը», ընկերութիւնն եւրուսա ամէն տեղ տարածուած է, ընկերութեան նպատակն է՝ «պահպանէլ անոնց մատաշ հասակը գարուս ապականիչ ժամանականքներու»: Կոնակն ըլլանցն է: Ս. Կորհրդաց մանապարհուն անոնց առաջնորդէն ի ճշէց կոտառումն պարտուց, զրոնք անըն Նաստանյ, ընկերին եւ իրենց անձին նկատմամք... կը թէ օրիորդները ըրբուտնէական բարեկազաւութեան եւ զեխաւաց համեստութեան մէջ, որ իրենց ճնորքը մեծարեն եւ անից հնապանդին: Արպէս զի օր մ'ըստ իրենց վիճակն ըլլան հաստարաբն հասունք եւ ամենաբարի մայրեր աշխարհին մէջ, եւ հարսունք Քրիստոնի ի վան, կամ նաև բարի կուսանց յաշխարհ, եւ իրենց բնտանեաց ծայցն մէջ, ամենուն իրերեւ գեղեցիկ ծաղիկներ, բարեկազաւութեան եւ առաջին թեան օրինակ ըլլալը համար (էշ 6):

Հաֆարազաց դիւրութեան համար կը նշանակներ հոս հասցէն. L'art d'enseigner et d'étudier les langues, par Fr. Gouin, Paris, Fischbacher.

119. Պր. Հ. Յ. Ռ. Ռժամանական մէջ գաւառական վերապիտութեամ, զեղիցի միւթ ընտրած է իրեն հայ գաւառաբարբառանութեան մէջ ներկայականաւան, որ «Թազմանէպէն» մէջ տպուելէն ետք առանձին ալ հրատարակած է, թէ էւ հիմնական եւ կոտարեալ ուսումնակիրութիւն չէ Սորմանէքզի բարբառին, բայց կարեկ է բաել՝ որ վկայ է Հեղինակին քննակիրութեան, եւ յուսաւ որ հեղինակն էթէ եւ ելի փղոց ունենայ հայ բարբառականներին մէքրուստ եւ ապաւուստմասիրուստ, շատ արդինաւոր երկեր պիտի կարենայ ընծայել:

ԾԳՒՅՈՒՆ ԹՈՒՐԻՑԵՐԻ ԺՈՂՈՎԵՓՈՒԽԵՐ

1. «Արծագնապէն» ի սպառ զատարումը: - 2. «Մասիսի շարադական նօթերէն», կտոր մը: - 3. Մ. Խորինացւոյ պաշտպանները կը լուսացն: - 4. Գեցը ծառտիեւթեան... - 5. Հայեկն որ օրսիթեր մը: - 6. Հոմիթեանց կուակին այս տարան մցանակառները: - 7. «Ամանիտու նանդէս ամսեայ: - 8. Օգտակար հրատարակութիւններ:

Օգտակար զիտելլիքներ:

1. «Արշէ-էնդէի» ի ողու բուրքումը: Աեպտեմբեր 18ր կը մատենար, եւ կրապասէինք «Արձագանդէի», վերտինի հրատարակութեան: «Ա. Վ. Թիւ (թիւ 80) կը հազարբէ որ «Ներքին գործերի նախարարն եւ գաղատան նախարարը, համարյին կրթութեան նախարարութեան կառավարիչն եւ ռուսական սինոդի պրկուրորն որշէցին բոլորվէն գործորեցաւել թիւինի «Արձ. բարձիր... ի ըստ-ու-ըստ-ն համար»: Ալրէն ժամանակաւոր գագամբան մէկիցներն առանձնաւ ամէնքներն առանձնաւ նամաններ կասկած է կը յայտնէին, թէ «Արձ.» պիտի չկարենայ այլ եւս հրատարակուիլ: Մատասարի է «Արձագանդէի», դադարումն այլ եւս առանձնաւ տեսակինք: 2. Մ. Վ. Դիշտիկն՝ «Հայ-ու-ն նիւէնըն», իրու մը: Պր. Քանանեանի 47,000 բուրքի հասկին գործութեան համար «Ծաղկաբանին» առաջարկութեան (ա. «Դրակէփիւն», Յն. 11) պարամտիքութիւններն անիւն եւ առեր պր. Ալքէտին: Պր. Յօհանն գուտածացից զարմանը կը յայտնէ: թէ պայտիի առաջարկութիւն մը (— ողու ու պրէիւլ հայ աղջիներու օժին հոյթայթել) ննջան կարելի է վանականի մը կոստանէ առաջարկուիլ: Զօրանալ թէ երեւան ներեկի ըլլայ՝ մասն Պր. Ալքէտի, որ կը կարէ թէ երեւան թէ վանական մարդկութեան հետ կազ մը լուսին, թէ չեն առներ՝ ամբով աշխարհը ծանր դժուարութեանց մասնուղ նիւէն իւն իւն իւն (Socialfrage): Եւ սակայն զատութեան թէ էլ ճէռին՝ կրնանք ապացուցանել: — եթէ հարէ է — թէ «դաստակարտեալ, միջն դարեւ սկսալ» հազարաւոր գիւղաց մէջ վանականներն են — ապաբն ոչ արեւելին վանականներ —, որ յանացած են մարդկութեան այս տառապանքին յաջող լուծում մը տալու: Բորբ